

Psychologické pozadí ustanovení eucharistie

Toto je kratší verze, [plné znění naleznete zde](#)
PhDr. Mgr. Jeroným Klimeš, Ph.D. 2015-08-03

Eucharistie je těžko pochopitelný obyčej křesťanů. Chápe se většinou jen jako symbolické gesto - věřící si uprostřed mše dojdou pro oplatku. Víc se nad ním neuvažuje. Dříve, u starověkých Římanů a u Židů, vyvolávala eucharistie ještě představy kanibalismu, kterou vyvolávala. Ta vycházela z toho, jak eucharistii interpretovali sami křesťané, totiž že proměněný chléb a víno jsou živým tělem a krví Ježíše. Jestliže byla eucharistie nepochopitelná pro Římany, tím spíš bude nepochopitelná pro dnešního člověka - ať je věřící či ne. Jak ale uvažoval sám Ježíš? Proč ustanovil eucharistii jako centrální svátost křesťanství?

Myšlenkové pochody, které vedly Ježíše k ustanovení eucharistie, popisuje 6. kapitola Janova evangelia. Důležité je i, co Ježíšově eucharistické řeči předcházelo (Mt 14, 12-16):

[Tetrarcha Herodes na přání Salome nechal stít Jana Křtitele.] Janovi učedníci potom přišli, odnesli jeho tělo a pohřbili je; pak šli a oznámili to Ježíšovi. Když to Ježíš uslyšel, odplul lodí na pusté místo, aby byl sám; ale zástupy o tom uslyšely a pěšky šly z měst za ním. Když vystoupil, uviděl velký zástup a bylo mu jich líto. I uzdravoval jejich nemocné. Když nastal večer, přistoupili k němu učedníci a řekli: "Toto místo je pusté a je už pozdní hodina. Propusť zástupy, ať si jdou do vesnic koupit jídlo." Ale Ježíš jim řekl: "Nemusejí odcházet; vy jim dejte jíst!" a následuje nasycení zástupu.

Informace o smrti Jana Křtitele spouští smutnění. Ježíš chce být sám, proto odplouvá lodí. Zástupy mu jeho záměr překazí. On tedy s hlavou stále plnou vraždy Jana Křtitele se pouští do okázalých činů, kterým se dříve vyhýbal.

Dřív většinou chtěl, aby jeho mimořádné činy (proměnění vody ve víno, uzdravování) byly neveřejné, aby dotyční o nich nikomu nic neříkali. Taková byla zřejmě dohoda v rámci jeho vlastní rodiny, minimálně s jeho matkou Marií: "O těchto věcech nebudeme na veřejnosti hovořit, dokud tzv. nepřijde moje hodina, čili pokyn shůry." To byla též nosná myšlenka přestřelky mezi ním a jeho matkou v Káně Galilejské (J 2, 1nn).

Tento postoj musel někdy v průběhu svého působení v několika krocích opustit. Prvním krokem byla jistě Káně Galilejská. Smrt Jana Křtitele byla dalším impulzem, který toto primární nastavení lámal, protože:

a) Ježíš vnímal Jana Křtitele jako druhého proroka Eliáše, který má přijít před příchodem mesiáše (Mal 2, 13):

Hle, posílám k vám proroka Elijáše, dříve než přijde den Hospodinův veliký a hrozný. On obrátí srdce otců k synům a srdce synů k otcům, abych při svém příchodu nestihl zemi klatbou."

Sv. Jan Křtitel byl Ježíšův o půl roku starší bratranec (příbuzný) a zároveň člověk, kterého velmi obdivoval nejen on, ale i velká část židovského národa (Mt 17, 10 - 13):

On jim odpověděl: "Eliáš již přišel, ale nepoznali ho a udělali s ním, co se jim zlíbilo; tak i Syn člověka bude od nich trpět." Tehdy učedníci pochopili, že mluvil o Janu Křtiteli.

b) Ježíš sám sebe považoval za syna živého Boha a poslaného mesiáše (Mt 16, 16-17):

... Šimon Petr odpověděl: "Ty jsi Mesiáš, Syn Boha živého." Ježíš mu odpověděl: "Blaze tobě, Šimone Jonášův, protože ti to nezjevilo tělo a krev, ale můj Otec v nebesích.

Ježíš velmi oceňuje sv. Josefa, že ho adoptoval (Mk 9, 36), ale za biologického otce považuje Boha.

c) Když nepomohly Janovy logické argumenty a výzvy k pokání, Ježíš zkouší, zda lidé dají na okázalé zázraky.

Po smrti Jana Křtitele (navrácený Eliáš), byla podle Písma řada na něm, na mesiáši. On má nyní využít všech svých schopností, které mu dal Bůh k dispozici. To ještě netušil, jak rychle přijde rozčarování.

Učí zástupy a učedníci mu připomínají, že lidé mají už hlad. Ježíš se rozhoduje, že udělá opravdu spektakulární zázrak: Nasytí celý zástup, cca 4000 lidí. Na lidi opravdu dojem udělal, ale ti to pochopili po svém (J 6, 14 - 15):

Když lidé viděli znamení, které Ježíš učinil, říkali: "Opravdu je to ten Prorok, který má přijít na svět!" Když Ježíš poznal, že chtějí přijít a zmocnit se ho, aby ho provolali králem, odešel opět na horu, zcela sám.

Takže další debakl cesty zázraků - prostě zázraky nefungovaly, jak Ježíš očekával. Nasycením sice dojem na lidi udělal, ale myslet je nenaučil. Následně podobným, doposud u něho nevidaným gestem dělá zázrak pro učedníky - příchod po vodě (J 6, 16nn vs. Mt 14, 23 - 36):

Když je propustil, vystoupil na horu, aby se o samotě modlil. Když nastal večer, byl tam sám. Lod' byla daleko od země a vlny ji zmáhaly, protože vítr vál proti ní. K ránu šel k nim, kráčeje po moři. Když ho učedníci uviděli kráčet po moři, vyděsili se, že je to přízrak, a křičeli strachem. Ježíš na ně hned promluvil a řekl jim: "Vzchopte se, já jsem to, nebojte se!"

Petr mu odpověděl: "Pane, jsi-li to ty, poruč mi, ať přijdu k tobě po vodách!"

A on řekl: "Pojď!" Petr vystoupil z lodi, vykročil na vodu a šel k Ježíšovi. Ale když viděl, jaký je vítr, přepadl ho strach, začal tonout a vykřikl: "Pane, zachraň mne!"

Ježíš hned vztáhl ruku, uchopil ho a řekl mu: "Ty malověrný, proč jsi pochyboval?"

Zajímavé je, že na poušti, když se postil, odmítal tento druh činů (skok ze skály) jako samoučelné gesto a opovážlivé pokoušení Hospodina (Mt 4, 7). Nyní ale po smrti Jana Křtitele je to prostředek k přesvědčení učedníků.

Eucharistie - paralela s nasycením zástupu

Se znalostí kontextu tedy můžeme konečně přistoupit k hlavní pasáži eucharistické řeči (J 6, 24nn):

Když lidé našli Ježíše na druhé straně moře, zeptali se ho: "Mistře, kdy jsi sem přijel?"

*Ježíš jim odpověděl: "Amen, amen, pravím vám: Hledáte mě ne proto, že jste viděli znamení, ale že jste se dosyta najedli z těch chlebů. Neusilujte o pokrm, který pomíjí, ale o **pokrm, který zůstává k věčnému životu, ten vám dá Syn člověka.**"*

Ježíš své mimořádné činy považuje za nedůležitou samozřejmost. Důležitý podle něho je pokrm, který zůstává k věčnému životu. Pro iluzionistu je kouzlo cílem jeho počítání. Chce lidi udivit. To se Ježíšovi povedlo, ale nebyl to jeho cíl. Ježíš chtěl pomocí zázraku dovést lidi mnohem dále. Bohužel musel sám konstatovat, že u jeho současníků se mu to z větší části nepovedlo.

*Zeptali se ho: "Co máme dělat, abychom konali skutky Boží?" Ježíš jim odpověděl: "To je skutek Boží, abyste věřili v toho, koho on poslal." Řekli mu: "Jaké tedy ty děláš znamení, abychom viděli a uvěřili ti? Co konáš? Naši předkové jedli na poušti manu, jak je psáno: '**Chléb z nebe jim dal jíst.**'"*

Ježíš jim odpověděl: "Amen, amen, pravím vám: Chléb z nebe vám nedal Mojžíš, ale pravý chléb z nebe vám dává můj Otec; neboť chléb Boží je ten, který sestupuje z nebe a dává život světu."

Prosili ho tedy: "Pane, dávej nám ten chléb pořád."

Ježíš jim řekl: "Já jsem chléb života. Kdo přichází ke mně, nebude nikdy hladovět, a kdo věří ve mne, nebude nikdy žíznit."

Tyto dvě věty v celkovém kontextu nám vysvětlují, jak dospěl Ježíš k ustanovení eucharistie. Když zjistil, že zázraky jsou na nic, že jej lidé stejně nechápou, snaží se jim to polopatisticky vysvětlit - "to, co jsem udělal, měl být jen prostředek k pochopení paralely":

Jako je pozemský chleba podmínkou nutnou pro tělesné přežití, tak já, Ježíš - Syn člověka a syn živého Boha - jsem podmínkou nutnou pro přežití po smrti. Tedy jsem něco jako pokrm - zdroj života.

Načež Ježíš vidí, že ani tuto paralelu okolostojící nepochopili, protože po nasycení zástupu po něm

farizeové chtějí ještě nějaké další znamení. Co víc ještě mohou chtít? (Mt 16, 1-12):

Přišli farizeové a saduceové a pokoušeli ho; žádali na něm, aby jim ukázal znamení z nebe. On však jim odpověděl: "Večer říkáte: 'Bude krásně, je pěkný západ.' A ráno: 'Dnes bude nečas, slunce vychází do mraků.' Vzhled oblohy umíte posoudit, a znamení časů nemůžete? Pokolení zlé a zpronevěřilé hledá znamení; ale nebude mu dáno znamení, leč znamení Jonášovo." Opustil je a odešel.

Když byli učedníci na druhém břehu, shledali, že si zapomněli vzít chleby.

Ježíš jim řekl [ještě pod vlivem předchozí debaty s farizeji]: "Hled'te se mít na pozoru před kvasem farizeů a saduceů!"

Oni však u sebe uvažovali: "Nevzali jsme chleba."

Když to Ježíš zpozoroval, řekl: "Proč mluvíte o tom, malověrní, že nemáte chleba? Ještě nerozumíte ani se nepamatujete na těch pět chlebů pro pět tisíc, a kolik košů jste sebrali? Ani na těch sedm chlebů pro čtyři tisíce, a kolik košů jste sebrali? Což nerozumíte, že jsem k vám nemluvil o chlebech? Mějte se na pozoru před kvasem farizeů a saduceů!"

Tedy pochopili, že jim neřekl, aby se měli na pozoru před kvasem, nýbrž před učením farizeů a saduceů.

Jinými slovy - farizeové ho nemají rádi, učedníci ho obdivují, ale stejně - nakonec ho nechápe nikdo.

Vztah mezi eucharistií a Ježíšovo psychickou identitou

V 6. kapitole Ježíš dále vysvětluje, proč se nechtěl nechat prohlásit za krále. Měl jiné plány a vnitřní identitu. Úkol, se kterým se on sám ztotožnil, zněl: "**Vůle [mého nebeského Otce] jest, abych neztratil nikoho z těch, které mi dal, ale vzkřísil je v poslední den.**" Ježíš uvažuje apokalypticky. I termín *Syna člověka* se vyskytuje jen v apokalypsách (Daniel, Henoch). Pro jeho vrstevníky to byl poněkud tajnosnubný odkaz na termín mesiáš. Ten ovšem nemohl veřejně použít, protože by riskoval ukamenování.

Ježíš dále vysvětluje Židům svou paralelu: Já jsem ten chléb živý, který sestoupil z nebe; kdo jí z tohoto chleba, živ bude navěky. A chléb, který já dám, je mé tělo, dané za život světa." Židé se mezi sebou přeli: "Jak nám ten člověk může dát k jídlu své tělo?"

To je ta hlavní narážka na kanibalismus. Pozoruhodné je, že Ježíš jim to vůbec nevyvrací. Neříká: "To je omyl, myslel jsem to jinak." Naopak jejich obavy potvrzuje:

*Ježíš jim řekl: "Kdo jí mé tělo a pije mou krev, má život věčný a já ho vzkřísím v poslední den. Neboť **mé tělo je pravý pokrm a má krev pravý nápoj**. Kdo jí mé tělo a pije mou krev, zůstává ve mně a já v něm. **Jako mne poslal živý Otec a já mám život z Otce, tak i ten, kdo mne jí, bude mít život ze mne.**"*

Ježíš tedy nechápe Eucharistii jako symbol, ale jako skutečný pokrm, který reálně umožňuje věčný život. **Prostě jako počítač nefunguje, pokud není fyzicky připojen do elektrické sítě, tak v poslední den lidé nebudou žít, pokud se fyzicky nenapojí na Krista.** Mateřská analogie - jako je dítě v matčině lůně vyživováno z jejího těla placentou a pupeční šňůrou, tak Ježíš v poslední den bude zdrojem života i našich vzkříšených těl. Konec konců Ježíš to tak zkusmo udělal s Mojžíšem a Eliášem na hoře Tábor (Mt 17, 1nn).

Osobně je mi jedno, jestli tomu někdo věří nebo ne, ať je věřící nebo nevěřící. Zde obhajují tvrzení, že podle evangelií to takto chápal historický Ježíš. Ale nemůžeme se divit, že to někomu připadá šílené. Absurdní představa to byla už pro Ježíšovy současníky:

Když to jeho učedníci slyšeli, mnozí z nich řekli: "To je hrozná řeč! Kdo to může poslouchat?" Od té chvíle ho mnoho jeho učedníků opustilo a už s ním nechodili.

Ježíš řekl Dvanácti: "I vy chcete odejít?"

Šimon Petr mu odpověděl: "Pane, ke komu bychom šli? Ty máš slova věčného života. A my jsme uvěřili a poznali, že ty jsi ten Svatý Boží."

Ježíš jim odpověděl: "Nevyvolil jsem si vás dvanáct? A přece jeden z vás je d'ábel." Mínil Jidáše, syna Šimona Iškariotského. Ten ho totiž měl zradit, jeden z Dvanácti.

Všimněme si rozdílu v Ježíšově reakci. Když mu kdysi dosvědčil Sv. Petr (Mt 16, 16): "Ty jsi mesiáš, syn Boha živého," byl z toho tehdy Ježíš nadšený. Dnes je zdeptaný. Není se čemu divit. Po tom všem nemohl mít nic jiného než pocit naprostého zmaru - Jan Křtitel je mrtvý, jemu lidi nerozumí, učedníci ho opouštějí. Petrova slova mu žádnou radost neudělala. Dnes není možno ho rozveselit. V reakci na tato slova ho napadlo jediné: "Jo, slova jsou to hezký, ale stejně mě jeden z vás zradí. Ach jo..."

Finální ustanovení eucharistie při poslední večeři

V následujících měsících Ježíš rozvíjel tuto myšlenku - jsem chléb, který sestupuje z nebe, viz podobné úvahy o živé vodě (J 4, 13-14; Iz 58, 11; J 7, 38). Naposledy tento motiv nacházíme při poslední večeři, kdy ustanovuje eucharistii jako centrální svátost křesťanství (Lk 22, 13 - 20):

*Odešli [...] a připravili velikonočního beránka. Když nastala hodina, usedl ke stolu a apoštolové s ním. Řekl jim: "**Velice jsem toužil jísti s vámi tohoto beránka, dříve než budu trpět. Neboť vám pravím, že ho již nebudu jíst, dokud vše nedojde naplnění v království Božím.**"*

Zde vidíme jen technický popis ustanovení eucharistie bez dalších detailů, které by odhalovaly Ježíšovy úvahy. Ty ale můžeme vyvodit z jiných míst v evangeliích.

Pokračování a více detailů naleznete v [plné verzi](#)